

Na božični večer.

se je kazalo, da se bliža božič . . .

Bela snežna odeja je bila pokrila polje in gozdove, daljne gore pa so se kazale v sivih meglah. Kroginkrog je vladala mrtva tišina, vsa priroda je spala mirno zimsko spanje, le po vaseh je bilo mnogo življenja. Saj se je bližal dolgo zaželeni, ljubljeni božič, in veselili so se ga stari in mladi in čakali nestrpno-veselo, kdaj pride tista noč, ki je za vsacega tako lepa, čudovita in skrivnostna . . .

Sveta noč ! . . . Kako veselje zavlada v srcu, kak mir napolni dušo ! . . . Srca vseh, ki so dobre volje, so enaka srcem pastircev ob jaslicah novorojenega Izveličarja. In vse se pripravlja na vsprejem božjega Deteta. Matere snažijo hiše in pekó kruh, gospodarji pospravljajo po gospodarskih poslopih, otroci delajo jaslice, stari dedje in babice pa sedé pri pečeh zamišljeni in resni, s klenjenimi rokami, kot bi pre-mišljali in računali, koliko božičev so že doživeli do letošnjega od onih srečnih let, ko so, kakor zdaj njihovi vnuki, delali jaslice in šteli dneve in noči, ki so jih še ločili od srečnega večera.

Vkljub hlastnemu pripravljanju pa plava po hišah nek svet mir, kakor da vsak tiktak hišne ure oznanja veselo novico: bliža se, bliža . . . Zdi se, da ščinkovci in senice na golih sneženih drevesih prepevajo o božiču . . . Včasih se spusté pred kako okno, ali pa se zapodé po sredi vasi, kot da veselo napovedujejo z drobnimi glaski: božič, božič . . .

In burja, ki sicer mogočno gospodari po prazni cesti in prenaša kupe snega iz kota v kot, žvižga nadolgo zategajoče okrog hišnih vogalov, kot da v enomer pripoveduje: božič je tu, skoraj bo tu-u-u . . . In res skozi vsako okno gleda v hišo božič, dolgo, težko pričakovani božič. In vse se ga vzradosti.

Taki so bili dnevi pred božičem . . . Jutra so bila lahnomeglena, v snežene dneve je sijalo izdaleč

onemoglo solnce, noči pa so bile mrzle in zvezdnate kot da bi se smejale beli zemlji. In približal se je sveti večer z vso svojo skrivnostno tihoto in dahnil v vsako hišo milo besedo: mir . . .

Popotnik si je poiskal mirne strehe pri dobrih ljudeh, da more z njimi vred v miru praznovati véliki Gospodov dan. Nesrečen, kdor sv. večera ne more preživeti v sredi svojih dragih, v domači hiši; če mu je usojeno živeti le med tujimi ljudmi. Nesrečen, kdor mora v tuji deželi, pod tujo streho preživeti sveti večer. On gleda srečo zbrane družine, spominja se nekdanjih dni svoje mladosti in zdi se mu, da je nesrečen . . . Pa vendar! Božič pride in tudi njemu dahne v srce svoj mir . . . Saj je tudi on pod božjim nebom, ki krije z isto ljubeznijo vse . . . In vendar doma je doma . . .

Da. S tihimi koraki se bliža božič in s sladkimi sanjami pade na zemljo tista noč, ki je pred toliko in toliko leti poslala svetu Izveličarja, ko so nemirnemu, obupanemu, s prave poti zašlemu človeštvu zapeli nebeški angeli: mir ljudem na zemlji.

In kako lepo zamigljajo zvezde na nebesu, kot da bi med seboj govorile čudno skrivnostno govorico . . .

* * *

Pri Moranovih so tudi težko čakali božiča. Vsi so se ga veselili, dasi je v hiši vladala neka tiha žalost . . . Zvečer so ded pokadili vse hišne prostore moleč rožni venec in spremljala sta jih Ivan in Mihec. Takoj potem pa so molili vse tri dele počasi in pobožno . . . V kotu so stale jaslice, pred njimi je gorela lučca. Ivan in Mihec se jih nista mogla nagledati. Jaslice so jima namreč pomagali sestaviti ded, in ded so znali take reči kot menda nihče drugi. Vse je bilo kot živo: ovce, pastirci, angeli. Včasih se jima je zdelo, da še tupatam kaj manjka, a ded so jih posvarili:

„Pustita pri miru; najlepše je tako, kot je.“

Zato sta naposled odšla in sedla k peči. Ded so kadili iz svoje pipice in dimi tobaka so se nekako neprijetno družili s kadilom, ki je napolnilo vse hišne

prostore. Zato so ded vtaknili pipico v pečnico, vzeli Mihca na koleno in ga zapestovali kot so znali menda samo ded. Prijeli so ga za obe roki, privzdigovali koleno in zapeli tisto znano pesmico:

Ci, či, či,
Mihec 'ma
Konjče tri,
En'ga jezdi,
Dva pelja,
Pa noben'ga
Ne proda . . .

Mihec se je zadovoljno smejal in prosil: „Še, še, še . . .“

A ded so menili, da je že zadosti in so odložili težko breme s svojega starega kolena in se nagajivo smejali Mihcu, ki se je pripravljaj na jok.

„Danes vendar ne boš jokal“, velé Mihcu, „ko je sveti večer!“

In res se je tako utolažil. Mati so sedeli pri peči in se zagledali v jaslice. Menda so jih motile skrbi. Ivan pa se je vlegel na peč.

Pri Moranovih je bila revščina. Živelii so v slabih razmerah. Gospodar je bil v tujini; doma pa so ostali: ded, žena, dvanajstletni Ivan in mali Mihec . . .

V sobi je nastala tišina. Vsi so se zamislili. Ded so pozabili na pipo, gledali so predse na tla in najbrže premišljali o domači hiši; prazniki so tu, a denarja nič, revščina povsod . . .

Počasi so začeli celo dremati. Pokimali so parkrat z glavo, pa so se menda spomnili pregovora: kdor na sveti večer spi, je celo leto zaspan, in zopet so jeli gledati po sobi. Da bi zmotili sebe in druge, začeli so:

„Današnji večer je sveti večer. To je najlepši in najsvetejši večer v letu. Srečen tudi ki more doma praznovati ta večer, pri gorki peči, med svojimi ljudmi . . . Jutrajšnji dan se imenuje: sveti dan. V tem dnevu mirujejo drevesa in kolesa. Vsakdo ga mora praznovati s čistim in pobožnim srcem. Ni ga dneva v letu, ki bi bil tako lep kot je ta dan svet . . .“

Po teh besedah pa spet utihnejo, kot da nimajo več kaj povedati in se zopet zamislijo.

Mihec je sedel med materjo in dedom in mislil Bog ve kaj . . . Ivan pa je na peči zaspal in zasanjal. Bil je truden . . . Dva dni je zapored sekal smrečice, da jih je sosed peljal v mesto prodajat, in danes je moral doma pripravljati za praznike. Mrazilo ga je po dnevi. Kako dobro mu je dela gorka peč!

Sanjalo se mu je, čudno sanjalo . . .

Bilo je prav ob tem času pred božičem. On je šel s sosedom v gozd sekat smrečice za božična drevesca . . . Zeblo ju je zelo, in zvečer sta se vračala vsa premrla domov:

„Dosti bo denarja“, govoril mu je sosed. „Jutri bova peljala v mesto, večje prodava po tri krone, manjše po kroni . . .“

Ko sta prišla do vasi, drsali so se za vasjo po drsalnici vsi Ivanovi sovrstniki . . .

„Pojdi se drsat!“ vpili so mu. Ivan se ni menil zanje.

„Škoda za podplate!“ menil je sosed.

„Saj ne grem“, rekel je Ivan.

Pa ga je prijel sosed in zaklical drsačem:

„Poglejte ga! Toliko je star kot vi, pa kako je resen. Niso mu mari igrače, ne kepanje, ne drsanje; skrbi za hišo kot gospodar . . .“

Otroci so zagnali krik in smeh in se zopet spustili po drsališču. Dva izmed njih sta pala na ledu, drugi so se jima smejali in drsali se dalje. Ivan pa je šel s sosedom domov. Ded so sedeli pri peči in se zadovoljno smejali:

„Ali sta jih!“ so vprašali Ivana. „No, zdaj se pa le pogrej. Kdaj odideta jutri?“

„Zgodaj“, odgovori sosed in odide.

Zjutraj pride sosed navsezgodaj in napregla sta. Moranov konj je bil nizek in majhen, sosedov pa nekoliko večji. In zapodila sta se po cesti proti mestu.

Po sobi je bilo še vse tiho in Ivan je sanjal dalje.

Pripeljala sta se v mesto . . . Ej, kakšno je po mestu! Vse živo, vse nemirno! Na trgu sta se ustavila pa razpostavila smrečice. Kupcev sta imela dosti. Gospodje in gospe so prihajali in odhajali, kupovali drevesca in odnašali s seboj.

„Dobra kupčija“, pripomni sosed in prešteva srebrni denar . . . Tudi Ivan je že mnogo iztržil. Misli si: kakšno veselje bo doma, ko prinese denarja. Po vrhu pa kupi še tega in onega, da razveseli mater, deda in Mihca . . .

Sicer je pa v mestu mraz. Zelo ga zebe; nasloni se konju na vrat in čaka kupcev. Nagiba se že dan.

„Treba bo pognati domov“, méni sosed.

Pa pride neznana gospa. Visoka, lepa gospa! Dva dečka jo pospremljata in služkinja. Povsod gleda smrečice, a ne ugajajo ji nikjer. Ustavi se tukaj, ustavi tam, a gre zopet dalje. Pri Ivanovem vozu se tudi ustavi. Izbere največjo smrečico, plača in odide . . .

Tu se sanje zmedejo . . . Sanja se mu, da je v topli gosposki sobi. Sam ne ve, kako je prišel sem. Zdi se mu, da spodaj na dvorišču čaka njegov voz, da je prodal vse smrečice . . . On pa sedi pri bogati mizi, pred njim pa najrazličnejše dobre jedi . . . Tista gospa, ki je od njega kupila smrečico, sedi pri njem in mu ponuja:

„Jej, jej!“

Kako prijazna je ta gospa! Izprašuje ga o vsem. Kaj je doma, kje so oče, kje mati, kako živé — vse, vse . . . Ivan ji odgovarja in tako se mu dobro zdi, da se za njega revnega kmečkega dečka méni taka visoka gospa . . . Kako lepo je po sobah! Vse se svetí, podobe, zrcala, okna, vrata . . . Vse je veliko in lepo, ne kot kjedrugod na kmetih . . . Dva dečka se igrata v drugi sobi in se veselo smejeta . . .

Ivan pa gleda in gleda in blagruje srečne, bogate ljudi . . .

„Ali ti ugaja pri nas?“ ga vpraša gospa.

Ivan prikima.

„Ali bi bil rad pri nas?“ vpraša ga zopet.

Ivan zopet prikima. Kdo bi ne bil rad pri takih ljudeh, v takih lepih sobah, pri košarah polnih dobrih jedi in pri obloženih mizah?

„Bodi toraj naš!“ se mu zasmehlja gospa. „Tú boš kot domač . . .“

Ivan je ves zbezan. Najrajše bi kar obljubil, najrajše bi kar ostal — a spomini se mu vračajo na dom,

na mater, na deda . . . Kaj bi rekli, če bi ga ne bilo več domov, če pride sam sosed in pove, da je Ivan ostal v mestu pri tujih ljudeh? . . . Začne premišljati. Ali bi ostal, ali bi šel domov in zopet nazaj? . . . A kako bi praznoval božič v mestu med tujimi ljudmi, in ne doma med svojimi? Ded so vedno trdili, da v mestu niso dobri ljudje. Kako bi mu zamerili, ko bi imel rajše mesto nego domačo vas. Doma so že napravljene jaslice; koliko sta si prizadejala z Mihcem, da sta jih napravila! In kako veselje doma, če njega ne bo . . . Rad bi ostal tu, a še rajše bi šel domov.

Vse ga je vabilo nase. Spomnil se je pravljič o začaranih gradovih. Tako so mu včasih pripovedali ded: grad se je svetil kot nebesa, vse je bilo v zrcalih in oknih, zunaj pa so se videli vrtovi polni cvetočih rož. Vsega tega se je spomnil, ker tu je bilo vse podobno tistim gradovom.

„Ostal boš pri nas! Pri nas boš obhajal božič, dobro boš jedel in živel boljše kot doma . . .“ ga je vabila gospa.

Ivan prikima, da ostane, a da žene prej konja domov . . .

In zopet se mu izpremené sanje nenadoma . . .

Vozi domov. Sosed mora biti že zdavnaj doma. Poganja konja v urni dir, da bi bil preje doma, da bi povedal materi in dedu in Mihcu, da odide v mesto, da postane gospod, učen, bogat, imeniten gospod . . . A boji se deda in s strahom vozi po znani cesti . . . Danes je cesta zelo dolga . . . On vozi po dolgi in široki ravnini, naprej in naprej po beli cesti, okrog-inokrog je snežena planjava, a nikjer sledu od vasi.

Vozi, vozi, vozi zelo dolgo. Nikogar ne sreča. Konjiček leti naprej in naprej, a vedno tista brezkončna planjava. On pa sedi na vozu in težko mu je pri srcu. Prodal je vse smrečice, izkupil denar, a nič ni kupil niti za mater niti za Mihca . . . In danes je menda sveti večer. Vse hiti domov; vsi, ki le morejo, so doma in molijo, on pa že dolgo vozi, pa še ni doma . . . Bog ve, če jih ne skrbi doma, kje da je . . . Mogoče se bodo jezili, če jim ne prinese iz mesta ničesar . . .

A zopet ga mine strah, da požene konjiča. Saj mora biti skoraj doma . . . In, ko se doma pogovori, vrne se v mesto k dobri gospej. In če bo morda kdaj gospod, pa pride mati k njemu, in Mihec tudi, pa še ded bodo radi prišli v mesto, dasi so zoper mestno gospodo. Saj vsi tudi v mestu niso slabi . . .

In tako vozi dalje. Nikjer ne more zagledati vasi, vozi po čisto neznani cesti, — nazadnje še ceste zmanjka, a on vseeno podi naprej. Noč že pada . . . Kako se mu čudno vse zdi, da ni vasi niti ceste, niti soseda . . .

Začne mesti . . . Oblaki snega se drvijo po zraku in zapirajo pogled v daljavo; vsa planjava izginja v tem metežu . . . Pade noč . . .

V dalji se zasliši milo zvonjenje . . . Čisto znani glasovi zvonov so to. To so domači zvonovi . . . I, kje je pa vas? Zakril jo je sneg . . . Ljudje govore nekje. Sanje izginjajo . . .

„Vstanimo, prvič zvoní“, zakličejo mati.

Ivan se prebudi ves prestrašen.

„Treba bo v cerkev!“ pravijo mati.

Ded sloné pri peči kot preje; Mihec je ob njih zaspal, mati vstajajo, zunaj pa govoré ljudje, v tiho noč pa se glasé božični zvonovi . . . Ivan potegne z roko preko oči . . . Sam ne ve, ali res sedi na domači peči. Takoj se spomni dedovih besed: kdor na sveti večer spi, je celo leto zaspan . . . Skoraj sram ga je, da je zaspal. Pa kake sanje so bile to! On ni bil še nikdar v mestu, pa kako čudno se mu sanja! Obide ga veselje, da vendar ni res, kar je sanjal . . . Kaj bi bilo, ko bi vozil sedaj po tisti dolgi planjavi . . . Konjiček spi v hlevu, on pa sedi na peči . . .

Hm, in obljubil je, da pride v mesto nazaj . . . Hvala Bogu, da ni res . . .

Sicer pa, kako bi bilo, ko bi . . .

Ded se prebudé:

„E, da sem zaspal . . . Kako neki to?“ zagodrnjajo. Vzbudil se je tudi Mihec in se spusti v jok.

„Danes vendar ne boš jokal, ko je sveti večer“, zagroze mu zopet ded. „Poglej tam jaslice . . . Zdaj bo prišel Jezušček na svet.“ Mihec se hitro utolaži in

zopet zaspi . . . Ne more počakati polnoči . . . Ded pa vstanejo, da se odpravijo k polnočnici.

„No, vstani, da greva“, rečejo Ivanu. Ivan skoči urno s peči, a premišlja in premišlja, kaj se mu je sanjalo . . . Ne vé, ali bi povedal to dedu, ali bi ne. Pa kaj, saj ni prodal nič smrečic in nič denarja ni v žepu, doma je pa reva. Včeraj je sosed peljal smreke v mesto, a je denar sam obdržal za obresti.

In odšli so k polnočnici . . . Ej, kako lepo pojó orgle na koru in ob njih pevci pojó:

Na polnoči grede
Potihnejo črede,
Okol' Betlehema
Pokožno leže . . .

Drugo leto pa se je obrnilo pri Moranovih vse na bolje in Ivan je res prišel v mesto, čeprav ni bilo po dedovi volji. In mogoče bo še gospod. Z Mihcem pa sta ob božiču doma sama postavila prav lepe jaslice, vendar ded niso pustili drugače kot po starem. Kaj se hoče?

„Kar je dobrega, se nauči, drugo pusti!“ so trdili. „Že toliko let so bile jaslice take, pa bodo tudi letos.“

In tako je ostalo. Niti Ivan ne pregovori strica, da bi bilo drugače. „Kar je dobrega, se nauči, drugo pusti!“

J. E. Rubin.

Ledene rože.

Allegro. p

f P. Angelik Hribar.

1. Zi - ma na o-knu Ri - še cve - ti - ce,
2. Aj, ve cve - ten - ke, Ro - ži - ce hla - dne,
3. Ni - ma - te vò - nja, Bar - ve no - be - ne,
4. In na li - va - do Sol - za bo pa - la,